

N:o 51.

Af herr **P. Hörnstén**, om *skrifvelse till Kungl. Maj:t angående undervisningen om de rusgifvande ämnernas natur och verkningar.*

Kungl. cirkuläret af den 4 november 1892 föreskrifver, att i rikets allmänna läroverk, i seminarierna samt i folkskolorna skall vid undervisningen i naturkunnighet meddelas undervisning om de rusgifvande ämnernas natur och verkningar; att planen för denna undervisning skall uppgöras i sammanhang med planen för undervisning i naturkunnighet i öfverensstämmelse med § 120 i gällande läroverksstadga; att denna undervisning bör meddelas vid lämpliga tillfällen under de åt naturkunnighet anslagna lärotimmarna; att vid undervisning i kristendomskunskap och historia frågan om bruket af de rusgifvande ämnena bör med allvar och kraft behandlas från etisk och ekonomisk synpunkt. Därjämte föreskrifver cirkuläret, att vid antagande af nya läroböcker i naturkunnighet eller nya upplagor af äldre sådana hänsyn tages till, att de rusgifvande ämnernas natur och verkningar däri blefve på ett tillfredsställande sätt framställda.

Stora förhoppningar knötos till detta cirkulär, och det betecknades af en af nykterhetsfolkets ledande män, »som den betydelsefullaste seger, som nykterhetsvännerna på lagstiftningens väg tillkämpat sig sedan 1855, d. v. s. sedan husbehofsbränningen afskaffades.»

Huru litet dessa förhoppningar under de gångna 11 åren gått i uppfyllelse, därom vittnar uppfattningen hos de lärjungegenerationer, som skulle hafva kommit i åtnjutande af ifrågavarande undervisning. Af den intressanta undersökning, som läsåret 1900 företogs af studenternas helynkterhetssällskap bland unga Uppsalastudenter från åren 1899 och 1900 (se tidskr. *Polstjernen* 1901 n:o 2 sid. 13, 14) framgår, att det ena årets lärjungar från sex namngifna läroverk ej alls under sin skolgång erhållit någon dylik undervisning, att flere åldersgrupper vid läroverk, därifrån ena året jakande svar ingått, blifvit utan undervisning i berörda ämne ett annat år, att flere grupper erhållit denna undervisning blott i samband med religionsundervisningen, att många, som besvarat frågan jakande, likväl tillagt i afseende på undervisningens *art*, att den meddelats »på sin höjd en timme», »erhållits en halftimme», »tämmligen obetydligt», »delvis» o. s. v., upplysningar som nogsammt visa, hur klen det i verkligheten varit beställt med undervisningen i fråga. Undersökningen, som omfattat 36 läroverk och 369 lärjungar, är tämligen talande ehuru ingalunda uttömmande.

Af de förfrågningar, undertecknad motionär gjort hos under senare åren utexaminerade folkskollärare och lärarinnor, har enahanda uppfattning gjort sig gällande i afseende på seminarierna.

Äfven i afseende på läroböckernas omarbetande tyckes föga eller intet åtgjorts för att, som det heter i cirkuläret, »på ett tillfredsställande sätt» framställa de rusgifvande ämnenas natur och verkningar; ty i *Naturlära för folkskolor och läroverkens lägre klasser*, n:o 1, tolfte uppl. 1902, af *Celander*, står sid. 80 oförändradt återgifven samma sats om »Spritdrycker», som finnes införd sid. 62 i den mindre läroboken n:o 2, andra uppl. 1894, af samma författare. Således på åtta år *ingen förändring*, trots nya upplagor!

Lärobok i naturkunnighet n:o 2, af Hj. Berg och And. Lindén, 1901, har visserligen en afdelning om *Hälsolära*, införd i slutet af boken, däri under rubriken: *Njutningsmedel*, på två sidor behandlas såväl rusdrycker som narkotiska ämnen och de vanliga njutningsmedlen, kaffe och té. Det torde dock kunna starkt ifrågasättas, om ett dylikt summariskt sammanförande *på ett tillfredsställande sätt* framställer de rusgifvande — och äfven de narkotiska — ämnenas *verkningar* på människokroppens *organer* och *sinnesförmögenheter*!

Ett mera praktiskt sätt vore då att införa nämnda ämnens verkningar i samband med hvart organs särskilda beskrifning. Ett svagt för-

sök i den vägen är ock gjordt, sidd. 52 och 60, i sist berörda lärobok, ehuru långt ifrån motsvarande tidskrafven på en *effektiv* vetenskaplig nykterhetsundervisning.

I de stora kulturländerna England och Frankrike, för att ej tala om Nordamerika, har också behofvet af en effektiv nykterhetsundervisning uppmärksammats af lagstiftningen, hvilken bestämt dels särskild tid för denna undervisnings bibringande, dels särskildt examensbevis öfver den inhämtade kunskapen i ämnet. Äfven i vårt broderland, Norge, är särskild tid för berörda undervisnings meddelande bestämd. Dessa förhållanden visa sålunda hvad andra länder vidkommer, att den mot nya undervisningskraf ofta gjorda invändningen om skolans många läroämnen, icke förmått hindra en praktisk nykterhetsundervisnings införande. Kännedomen om de *olika sätt*, på hvilka ett för organismen skadligt ämne verkar, borde väl ock *i främsta rummet* ingå i undervisningen om människokroppens byggnad och lifsfunktioner!

Numera finnes ock för dylik undervisning afsedd åskådningsmateriel och läroböcker, såsom anatomiska preparat och planscher, af prof. Curt Wallis, grafiska taflor, af prof. R. Tigerstedt, kollektioner af kemiska preparater m. m.; Lärobok om alkohol, Nykterhetslektioner, Bibeln och nykterhetsfrågan, af Alli Trygg-Helenius och d:r Matti Helenius. För omarbetning af läroböcker i naturkunnighet, i syfte att vid behandlingen af människokroppens olika delar och funktioner samtidigt framhålla de rusgifvande och narkotiska ämnenas verkningar, finnes dels på Hälsovännens förlag, dels hos Centralförbundet för nykterhetsundervisning, Uppsala, en rätt rikhaltig samling litteratur i berörda ämnen, hvarförutom den periodiska tidskriften *Mimer* innehåller de nyaste rönen på detta område från de stora kulturländerna samt inom vårt land och grannlanden.

Med erinran om de skrivelser, som från svenska läkarnes nykterhetssällskap och svenska lärarnes nykterhetsförening ingått till ecklesiastikministern med påpekande af det försummade efterlevandets af det kungl. cirkuläret af den 4 november 1892, torde det därjämte böra framhållas, att berörda kungl. cirkulär, äfven om det tillfullo tillämpades, dock ej fyller krafvet i vår tid på en *praktisk och effektiv* undervisning ifråga om rusmedlen och ännu mindre ifråga om de narkotiska ämnena, särskildt nikotinen. Det öfverhandtagande tobaksbruket bland ungdomen torde ej kunna på lämpligare sätt stärfjas, än just genom undervisning i de olika skolorna, i synnerhet i små- och folkskolorna, hvarför skärpt förordning

om undervisning angående äfven tobaksbrukets skadlighet torde vara af behovet påkallad.

På grund af hvad sålunda anförts, vågar jag vördsamt föreslå,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga sådan ändring i kungl. cirkuläret af den 4 november 1892 angående undervisning om de rusgifvande ämnenas natur och verkningar, att denna undervisning måtte påbörjas redan i småskolan med lämplig åskådningsmateriel, att dylik materiel må i öfriga skolor användas och undervisningen i öfrigt så meddelas, att vid afgang från folkskola, seminarium eller läroverk betyg öfver kunskap i ämnet må kunna gifvas, samt att vid läroböckers utgifvande eller omarbetande krafvet på en effektivare undervisning om de rusgifvande och narkotiska ämnenas verkningar allt bättre tillgodoses, och, därest förhållandena sådant föranleda, till Riksdagen inkomma med de förslag i ämnet, Kungl. Maj:t anser af behovet påkallade.

Stockholm den 27 januari 1904.

P. Hörnstén.
